

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:17, Aralık 2018, s. 142-148

Dr. Öğr. Üyesi Türkan YEŞİLYURT

Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı
turkanyes@gmail.com

BİR ANI YAZARI OLARAK İPEK ONGUN

Özet

Anı günlük, mektup, gezi yazısı gibi otobiyografik bir anlatım türüdür. Türk edebiyatında anı türünün yeterince gelişmediği kanısı yaygındır. Bu türde erkek yazarlar kadın yazarlara göre daha etkindir. Anı yazma nedenleri arasında kendini tanıtmadan gelecek nesillere ders vermeye birçok sebep sayılabilir. Anı inandırıcılığı konusunda şüphe uyandıran bir türdür. Birçok örnek anıların çoğunlukla zor zamanlarda yazıldığını gösterir. İpek Ongun, *Anlat Anneanne* adlı kitabında anılarını paylaşır. Ongun, erkek yazarların etkin olduğu anı edebiyatında kadın bakış açısı ve duyarlılığıyla yazar. İlk Gençlik Edebiyatı'nın temsilcisi olarak gençlere hayat dersleri verir. Bu bağlamda çağdaş bir eğitimin önemini altını çizer. Ongun, bu türde yazma nedenini anı defterini bir dost olarak görmesine bağlar. Anı inandırıcılık bakımından şüphe uyandıran bir türdür. Ancak zarif ve sevecen bir annenin anılarının inandırıcılığını sorgulamak şık kaçmaz. Yazarın *Anlat Anneanne*'si kendini gerçekleştirmiş bir bireyin şanslı hayatı olarak da okunabilir.

Anahtar Kelimeler: Anı, *Anlat Anneanne*, İlk Gençlik Edebiyatı, İpek Ongun, otobiyografi.

AS A MEMOIR WRITER İPEK ONGUN

Abstract

Memoir; it is an autobiographical type such as daily, letter, travel writing. In Turkish literature, it is widely believed that the type of memoir is not sufficiently developed. Male authors are more active than women writers. Among the reasons for writing the memoir, there are many reasons to confession, to self-expression from

teach future generations. The memoir is a kind of suspicion about its credibility. Many examples show that memories are often written in difficult times. İpek Ongun also shares her memoirs in the book *Anlat Anneanne*. Ongun writes in the literature of the memoir when male writers effective, with a woman's perspective and sensibility. As a representative of the young adult literature, she teaches life to young people. In this context, she underlines the importance of contemporary education. Ongun connects this type of writing to seeing his memory as a friend. The memoir is a suspicious genre. Although, it is not easy to question the credibility of Ongun's memoirs because of Ongun's book is dominated by the language and style of an elegant and affectionate grandmother. *Anlat Anneanne* can be read as the lucky life of a self-actualized individual.

Keywords: Memoir, *Anlat Anneanne*, young adult literature, İpek Ongun, autobiography.

Giriş

İpek Ongun'un *Anlat Anneanne* adlı kitabı şu sorular etrafında değerlendirilmiştir: Anı ve özyaşamöyküsünün farkı nedir, Türk edebiyatında yeterince anı yazıldı mı, anı türünde niçin erkek yazarlar etkindir, anı neden kaleme alınır, anılar ne kadar inandırıcıdır ve anı yazarı daha çok mutsuzluğu mu yazar?

Anı ve Özyaşamöyküsünün Farkı Nedir?

Anı; mektup, günlük, gezi yazısı gibi otobiyografik bir anlatım türüdür. *Merriam Webster's Encyclopedia of Literature*'e göre: "Özyaşamöyküsü (otobiyografi), bir kimsenin yaşam öyküsünün kendisi tarafından anlatılmasıdır. Otobiyografik çalışmalar hayat boyunca yazılan basılması için tasarlanmamış mahrem yazılardan (mektuplar, günlükler, hatıralar...) resmi biyografilere kadar birçok formda olabilir" (1995: 88).

Türk edebiyatında Fransızcadaki "memories" sözcüğü "hatırat" sözcüğüyle karşılanmıştır. Yakın zamana kadar hem çoğul hem de tekil hâli kullanılmıştır. "Hatıra" sözcüğü Arapça "hatûr" kökünden türetilmiş bir isimdir. "Hatırât" da onun çoğul şeklidir. Söz konusu kavramın "anı" sözcüğüyle karşılanması daha yenidir. "Anı" sözcüğü "anmak" fiil kökünden "-ı" yapım ekiyle türetilmiş bir addır. Anı, Ali Püsküllüoğlu'nun belirttiği gibi "Bir kimsenin başından geçen ya da yaşadığı günlerde tanık olduğu, duyduğu olay ve olguları anlattığı yazınsal tür[dür]" (15).

Emin Özdemir'in 1 Mart 1972 tarihli *Türk Dili* dergisinin "Anı Özel Sayısı"nda yer alan "Anı ve Anı Dilimiz Üzerine" adlı yazısında belirttiği gibi "Anılarda yazarlar tanık oldukları ya da duydukları olayları anlatırken özyaşamöykülerinde genel olarak kendi özel yaşamlarından, özel duygu ve eğilimlerinden söz ederler. Başka bir deyişle özyaşamöykülerinde yazarın kendi özel dünyası daha ağır basar (378-379).

Anıda yazarın kendi özel dünyasından daha çok tanık olduğu olay ve olgular anlatılsa da Suut Kemal Yetkin'in belirttiğine göre "Hatıralar insan hayatının dokusu, insan hayatının ken-

disidir. Onları atınız, insan da kalmaz” (45). Anı veya özyaşamöyküsü gibi adlandırmalar Gonca Gökalp Alpaslan’ın söylediği gibi hüsnükuruntudan başka bir şey değildir belki de: “Anı, yaşam, yaşantı, özyaşamöyküsü gibi tanımlar ve açıklamalar, yazarın tercihi değildir, okurun ve incelemecinin hüsnükuruntusudur” (2016: 12).

Türk Edebiyatında Yeterince Anı Yazıldı mı?

Türk edebiyatında anı türünün yeterince gelişmediği kanısı yaygındır. Mehmet Kaplan, “Hatırat” adlı yazısında “Sadece dinler değil, sosyal şartlar, siyasî rejimler, aile ve okul terbiyesi de, Doğu’da insanları, kendi kendilerini hakir görmeye, silmeye, ezmeye çalışmışlardır. Hayattan, dünyadan, kendilerinden ve başkalarından nefret eden insanların, onları incelemeye ve kaydetmeye ehemmiyet vermemelerinden daha tabii ne olabilir?” (132) Münevver Ayaşlı da anı edebiyatının gelişmemesini üç nedene bağlar: “Tenbellik, ‘adam sen de’cilik ve ‘takibata uğrar isem’ korkusu” (2002: 8). İbrahim Olgun ise anı edebiyatı ilgili farklı bir değerlendirme yapar: “Öyle sanıyoruz ki, asıl eksik olan dağınık çeşitli kaynakların araştırılarak gerekli belgeleri toplayıp değerlendirmek konusundaki yetersiz ve yöntemsiz çalışmalarımızdır” (1972: 406-407). Edebiyatımızda anı türünde yeterince eser verilmemiş mi yoksa araştırma yapılmamış mı konusunu yabana atmamak gerekir.

Anı Türünde Niçin Erkek Yazarlar Kadın yazarlara Göre Daha Etkindir?

Gerek Türk gerek dünya edebiyatında anılarını etkin bir biçimde kaleme alan yazarlar çoğunlukla erkeklerdir. Bunun nedenini Simone de Beauvoir, kadın yazarların açık görüşlü olmak için savaşırken doğrunun çift anlamlılığı üzerine düşünmek konusunda zaman bulamasına bağlar:

Kadın yazarlar, açık görüşlü olmaya savaşmakla kadın davasına en büyük hizmeti yapmaktadırlar; ancak –genel olarak pek de farkına varmadan– salt bu davaya bağlandıklarından, evren karşısında, insana yeni ufuklar açan o çıkar gözetmeyen tutumu benimseyememektedirler. Yanılsama ve yalan perdelerini kaldırmakla görevlerini yaptıklarına inanmaktadırlar: oysa, bu olumsuz gözüpeklik de bizi yine bir bilinmeyen karşısında bırakmaktadır; çünkü doğru’nun kendisi iki anlamlılık, uçurum ve giz’dir: doğru’nun varlığını belirttikten sonra onun üzerinde düşünmek, onu yeniden yaratmak gerekir. Aldanmamak çok iyidir elbet: ama her şey bundan sonra başlamaktadır; kadın, bütün gücünü aldatıcı görüşleri yoketmeye harcamakta, gerçeklikle yüz yüze gelince korkuyla olduğu yere çakılıp kalmaktadır. İşte bundan ötürü, son derece içten ilginç kadın anıları vardır: ama hiçbir Rousseau’nun İtiraflar’ıyla Stendhal’ın Souvenirs d’Egotisme’iyle kıyaslanamaz. (147)

Anı Neden Kaleme Alınır?

Anılarını yalnızca edebiyatçılar değil, aynı zamanda sanatçılar, politikacılar, askerler, yöneticiler ve daha başkaları kaleme almıştır. İbrahim Olgun, anı yazma nedenlerini şöyle sıralar:

Unutulma korkusundan kurtulmak,

Kişinin kaybolup gitmesine gönlü razı olamayacağı bir gerçeği ortaya koymak,

*Yazma alışkanlığı içinde bulunmak,
Birlikte yaşadığı kişilerden kimilerine karşı duyduğu hayranlığı belirtmek,
Tarih ve kamuoyu karşısında hesaplaşmak, pişmanlık duygularını anlatarak rahatlatmak, bir çeşit günah çıkarmak,
Gelecek kuşaklara bir ders vermek,
Siyasal hasımlarını kötülemek ya da kendini savunmak. (1972: 405)*

M. Kayahan Özgül, "Hayatım Roman" adlı yazısında "Kişiyi hatıralarını anlatmaya ve yazmaya sevk eden, büyük ölçüde bu geçmiş tazeleme isteğidir. Bunun yanına, yapıp yaşadıklarını aktararak kendini tanıtmaya, günah çıkarmaya, geçmişini aklamaya maksatları da eklenebilir" diyor (124-125).

Anıları yazma sebebi temelde onları koruma isteğinden kaynaklanabilir. Theodor W. Adorno'nun belirttiği gibi şimdi, kişinin anısını bile elinden alabilir:

Yalıtılmış varoluşunun ölümcül sabitliğinden istençsiz anımsamayla koparılmamış hiçbir deneyim nasıl gerçek değilse, hiçbir anı da onu saklayanın geleceğinden hiç etkilenmeyen yüzde yüz güvenceli bir bağımsız varoluşa sahip değildir: Geçmişte yaşanmış olan hiçbir şey, sırf hayal gücüne tercüme edilmiş olduğu için ampirik şimdinin lanetinden muaf olamaz. Daha sonraki deneyimler, kişinin en mutlu anısını bile koparıp alabilir ondan. (2000: 107)

Anılar Ne Kadar İnanırdır?

Anı inanırdır konusunda şüphe uyandıran bir türdür. Yahya Kemal, "Hatırat" kadar 'az inandıran' nevi de yok gibidir" (64) demektedir. İnci Enginün ise aradan geçen yılların belleği bulandırması, duygu ve düşünceleri değiştirmesi sebebiyle anılara güvenilemeyeceğini ifade eder. Buna yazarın kasıtlı değişikliklerini de ilave eder (2006: 135). Yine de bazı anı yazarları anıların inanırdır olduğunu artırmak için tanık kişilerden, mektuplardan, günlüklerden, gazete ve dergilerden faydalanır.

Anı Yazarı Daha Çok Mutsuzluğu mu Kaleme Alır?

Carl Gustav Jung, "Canlı kalan anıların huzursuzluk ve tutku yaratan duygusal deneyimler olduklarını anladım" demektedir (2002: 11). Gerçekten de birçok örnek anıların çoğunlukla zor zamanlarda yazıldığını gösterir. Bahriye Çeri de mutlu bir hatıra yazarı bulmanın zor olduğunu belirtir: "Sakin, huzurlu bir hayat süren çok az hatıra yazarı hatıralarını yazmayla meşgul olur. Böyle mutlu ve dingin bir figür bulmak çok güçtür" (2013: 11). Mutlu bir figür olarak Anna Grigoryevna Dostoyevski'nin anılarından söz edilebilir: "Günlük olaylarla uzaktan yakından hemen hiç ilgilenmeyerek tam bir inziva hayatı içinde yaşarken, mutlulukla mücehhez anılarım tedricen tüm benliğimi sarıp sarmalayarak hâlihazırda boş ve manasız hayatımı unutmamı sağladı" (2016: 13). Demek oluyor ki anılarında mutluluğunu yazanlar da yok değildir.

Bir Anı Kitabı Olarak Anlat Anneanne

İpek Ongun, *Anlat Anneanne* adlı kitabında anılarını paylaşır. Ongun bugünden düne, dünden bugüne gidip gelerek kendi anneannesinden, annesinden, teyzesinden, babasından, “baba olarak gördüğü” büyüklerinden, arkadaşlarından, kendi eşinden, kızlarından ve torunlarından söz eder. Herkese yaklaşımı sevecen, kibar, sevgi doludur. Kitapta ne dedikodu ne de laf sokmaya dair bir ima vardır. Satır aralarında bile serzenişe rastlanmaz. Her insanın güzel yönlerini gösterir. Ongun, *Anlat Anneanne*’de bazen kendi özel dünyasına bazen de tanık olduğu olaylara yer verir. Bu bakımdan özyaşamöyküsü ve anı iç içe girer. Ne de olsa her ikisi de otobiyografik bir anlatım türüdür.

Ongun, *Anlat Anneanne* ile anı edebiyatına bir kadın edebiyatçı olarak ayrıca katkı sağlar. Erkek yazarların etkin olduğu bu türe kadın bakış açısını ve duyarlılığını yansıtır. Hayatını açık ve dürüst bir biçimde sunar. Çağdaş bir Cumhuriyet kadınının sesini duyurur. Torunları aracılığıyla bütün gençlere hanımefendi ve beyefendi olmanın inceliklerini anlatır. Bu noktada çağdaş bir eğitimin önemine dikkat çeker.

Ongun, torunlarının zorlamasıyla anılarını kaleme almış görünse de birçok kitaba imza atmış bir yazardır. Unutmamak gerekir ki “İlk Gençlik Edebiyatı”nın öncelikle akla gelen kalemidir. Ongun, bu edebiyatla ilgili anlayışını *Anlat Anneanne*’de şu şekilde açıklar:

“İlk Gençlik Yazını”nın amacı, bana göre, eğlendirerek eğitmek olmalıydı. Çocuktuktan gençliğe geçiş döneminde, o sancılı kişilik anlayışında gence destek ve yardımcı olmalıydı.

Gence, sorgulamayı, sorgulayarak düşünmesini öğretmeliydi. Sorgulayarak düşünme öğretilmişinde, onun eline bir anahtar veriliyordu. Kendi hayat yolunu açacak bir anahtar. Kimse onu yanlış yönlendiremeyecek, dahası o, buna izin vermeyecekti.

“İlk Gençlik Yazını” gençlere evrensel değerleri öğretmeliydi. Adalet duygusu, hakşinaslık, dürüstlük, doğru sözlülük ve demokratik bir anlayışın uzun vadede galip gelen öğeler olduğunu anlatmalıydı. Tarihe bakmaları yeterliydi bunun doğruluğunu görmek için.

“İlk Gençlik Yazını” hayatımızda sanatın önemine vurgu yapmalıydı. Sanatsız bir toplumun, müziğin, resmin, heykelin, kitapların, dansın olmadığı bir toplumun nasıl da kuru, kupkuru kaldığını anlatmalı, örneklerle göstermeliydi. Onları sanata heveslendirmeliydi. Onları daha güzel ve anlamlı bir yaşama yönlendirmeliydi. Bu kapıları açacak düşünce anahtarlarını vermeliydi ellerine, gerisini de onlara bırakmalıydı (2017: 399-400).

İlk Gençlik Edebiyatı’nın temsilcisi bir yazarın anılarını kaleme almasından daha doğal ne olabilir? O, yaşama kültürü üzerine gençlere önemli dersler verir: Tavır ve davranışlarında ölçülü olmak, meselelere sorun çözücü bir biçimde yaklaşmak, her koşulda nezaket ve zarafetinden ödün vermemek gibi.

Gençlik yıllarından itibaren anı defteri tutan Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri*’nde neden anı yazdığını şu şekilde açıklar: “Şöyle geriye bakınca anı defterimin benim için, zor yıllar-

da anlayışlı, ağız sıkı bir dost, daha sonraki yıllarda düşünmeme yardımcı olan bir arkadaş ve şimdilerde özellikle güzel anıları saklamak için kullandığım sevgili bir kasa olmanın yanı sıra pek çok şeyi paylaştığım rahat ve güvenilir bir yoldaş olduğunu görüyorum” (2001: 6).

Anı türü inandırıcılığı açısından şüphe uyandırsa da görgü sahibi, zarif ve sevecen bir anneannenin dil ve biçiminin egemen olduğu anıları içeren bir kitabı yazan bu kaleme anılarının inandırıcı olup olmadığını sormak bile kaba kaçabilir.

Daha çok mutsuzluk duygusuyla yazılan anıların tersine Ongun’un *Anlat Anneane*’si hayatın kendisine fırsatlar ve imkânlar sunduğu mutlu ve şanslı bir hayatın izdüşümü olarak okunabilir.

Sonuç

Anlat Anneanne’de kendini gerçekleştirmiş, Orhan Öztürk’ün ifadesiyle söylersem “özerk benlik” (2016: 55) konuşur. Özerk benlik olarak İpek Ongun, özgür düşünen, eleştirel bakış açısına sahip, kendisine ve başkalarına saygı ve sevgi duyan bir bireydir.

KAYNAKLAR

- Adorno, Theodor W. (2000). “Bütün küçük çiçekler”. *Minima Moralia*. İstanbul: Metis Yay. 170-171.
- Ayaşlı, Münevver (2002). “Hatırât Edebiyatı”. *İşittiklerim Gördüklerim Bildiklerim*. İstanbul: Timaş Yay. 7-8.
- Banarlı, Nihad Sami (1997). *Yahya Kemal’in Hatıraları*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti. 63-64.
- Çeri, Bahriye (2013). *Hatıra ve Roman İlişkisi ve Münevver Ayaşlı Romanları*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- de Beauvoir, Simone (1993). *Kadın “İkinci Cins”*. Çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yay.
- Dostoyevski, Anna Grigoryevna (2016). “Önsöz”. *Anna Grigoryevna Dostoyevski’nin Hatıraları*. Çev. Kenan Durdu. İstanbul: İnsan Yay. 13-14.
- Enginün, İnci (2006). “Hatıra-Mektup”. *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1939-1923)*. İstanbul: Dergâh Yay. 135-158.
- Gökalp Alpaslan, Gonca (2016). *Özyaşamöyküsünde Yazarın Yeniden Doğuşu*. Ankara: Ürün Yay.
- Jung, Carl Gustav (2002). *Anılar, Düşler, Düşünceler*. Haz. Aniela Jaffé, Çev. İris Kantemir. İstanbul: Can Yay.
- Kaplan, Mehmet (2004). “Hatırat Üzerine”. *Edebiyatımızın İçinden*. İstanbul: Dergâh Yay. 132-135.
- Merriam Webster’s Encyclopedia of Literature (1995). Çev. Türkân Yeşilyurt.
- Massachusetts/Unated Strates of America: Merriam-webster, Incorporated, Publishers Springfield. 88.

Olgun, İbrahim (1972). *Türk Dili* 246: 403-427. (Anı Özel Sayısı)

Ogun, İpek (2017). *Anlat Anneanne*. İstanbul: Artemis Yay.

__ (2001). "Önsöz". *Bir Genç Kızın Gizli Defteri*. İstanbul: Altın Kitaplar Yay. 5-6.

Özdemir, Emin (1972). "Anı ve Anı Dilimiz Üzerine". *Türk Dili* 246: 398-402. (Anı Özel Sayısı)

Özgül, M. Kayahan (2003). "Hayatım Roman". *Kandille İskandil*. Ankara: Hece Yay. 123-162.

Öztürk, Orhan (2016). *Özerk Benlik Kul Benlik*. İstanbul: Okuyan Us.

Püsküllüoğlu, Ali (1996). *Edebiyat Sözlüğü*. İstanbul: Özgür Yay.

Yetkin, Suut Kemal (1978). "Hatıraların Hayatı". *Edebiyat Üzerine Denemeler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 45-48.